

Motion till riksdagen 2020/21:3175

av **Linda Modig m.fl. (C)**

Demokratiska och mänskliga rättigheter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i ljuset av de erfarenheter som tillkommit vid hanteringen av coronapandemin utreda frågan om införande av krislagstiftning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skydd av demokratin och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förändring av valsedelssystemet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om demokratisk delaktighet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tjänstemannaansvar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om repatriering av samiska kvarlevor och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en kontaktyta för dialog för ökad förståelse för Sveriges folkrättsliga ansvar för urfolket samerna och tillkännager detta för riksdagsstyrelsen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till språkcentrum samt resursbibliotek för meänkieli och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om civilsamhällets betydelse för att vårda, värna och utveckla de nationella minoriteterna och minoritetsspråken och vikten av goda förutsättningar för det och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Ett samhälle byggt underifrån

För Centerpartiet utgår samhällsbygget från den enskilda människan. Det individen inte klarar av ensam löser man gemensamt i familjen, byalaget, arbetslaget, eller i andra grupper av människor. På samma sätt fungerar det politiska beslutsfattandet; beslut som måste fattas på högre nivå än i kommunen hanteras på närmast möjliga högre nivå i det demokratiska systemet.

Ett samhälle byggt underifrån är en beslutsmodell som bygger på federalistiska principer. Dessa principer knyter an till Centerpartiets långa tradition om ett decentraliserat beslutsfattande med makten så nära individen som möjligt. Med decentralisering som verktyg vill Centerpartiet att varje människa och varje del av landet ska få makt att hantera sina egna utmaningar. När vi som parti ställer grundläggande krav på välfärd och trygghet är likvärdighet i hela landet avgörande, men detta kan uppnås på olika sätt och olika delar av landet ska ha möjlighet att hitta de lösningar som bäst tar

till vara på de lokala eller regionala förutsättningarna. Med ett starkt självbestämmande kommer regioner och kommuner att bättre kunna utforma effektiva lösningar på de samhällsutmaningar de ställs inför. Ett decentraliserat beslutsfattande ger människor, kommuner och regioner reell makt och fler valmöjligheter.

Den svenska förvaltningen har med tiden utvecklats till ett komplicerat och oöverblickbart system. Lokalt och regionalt finns en brokig samling av stora och små kommuner, kommunalförbund, regionförbund och regioner. Det gör det svårt för invånarna att utkräva demokratiskt ansvar. Därför behöver fler folkvalda regioner skapas i hela landet som ger människor bättre överblick över det demokratiska

beslutsfattandet, mer inflytande och större påverkan. Genom att decentralisera makt och inflytande i frågor som arbetsmarknads-, infrastruktur- och tillväxtpolitik kan invånarna regionalt få råda över viktiga framtidsfrågor. Det överbryggas statens stuprörstänkande och gör små kommuner mindre sårbara. Samtidigt ser vi gärna fler kommunindelningar där invånarna så önskar.

Länsstyrelserna är i grunden statens närvaro på regional nivå. Länsstyrelserna är 21 fristående myndigheter med ett brett uppdrag, vilket gör det till en särskild utmaning för regeringen att styra dem. Det har under lång tid påtalats att länsstyrelserna inte ges bästa möjliga förutsättningar för att bedriva sin verksamhet. Centerpartiet vill att en riktig decentralisering och regionalisering genomförs, som bygger på att funktion, ansvar och finansiering flyttas från central nivå till regioner med valda församlingar. Regionerna ska vara funktionella regioner som innebär bättre möjligheter till utveckling och jobb i hela landet.

Riksrevisionens granskning av regeringens styrning av länsstyrelserna ("Vanans makt – regeringens styrning av länsstyrelserna", RiR 2019:2) påvisar också att regeringen inte har ett tillräckligt utvecklat helhetsperspektiv på styrningen av länsstyrelserna, vilket har gjort styrningen sektoriserad, detaljerad och otydlig. Det har bland annat lett till att länsstyrelserna har svårt att avläsa regeringens intentioner och planera sin verksamhet. Granskningen visar också att regeringen i flera avseenden styr länsstyrelserna som om de vore en myndighet, vilket enligt Riksrevisionen lett till att roller och ansvarsförhållanden inom länsstyrelsekollektivet blivit mindre tydliga. Riksrevisionens bedömning är att regeringens sätt att styra länsstyrelserna begränsar deras möjligheter att bedriva en långsiktig och hållbar verksamhet.

Statens roll och uppgift

Frihet och värdighet

Alla människors lika värde är grunden för Centerpartiets politik och det är för oss självklart att statens främsta uppgift är att garantera alla människors grundläggande fri- och rättigheter. Av 1 kap. 2 § regeringsformen så framgår också att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Detta är en självklarhet i det demokratiska Sverige. Frihet i Centerpartiets mening är inte förunnat de få och de privilegierade. Alla

människor, oavsett bakgrund, hudfärg, ålder, kön eller härkomst, ska ges möjlighet att utöka sina livschanser och känna frihet. Därför är det viktigt att lyssna när vi uppmärksammas på att många av våra medmänniskors frihet och värdighet begränsas av rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi och diskriminering.

Under våren har det genomförts omfattande protester mot polisvåldet och rasismen i USA. Black lives matter-rörelsen har hittat sina uttryck såväl i USA som i resten av världen, men det är tydligt att världen har en lång väg kvar till jämlikhet, förståelse och tolerans. Även i Sverige har Black lives matter-rörelsen protesterat, manifesterat och agerat emot den rasism som finns i det svenska samhället. Statistiken talar också sitt tydliga språk; t.ex. visar en rapport från Länsstyrelsen i Stockholm på stora skillnader mellan afrosvenskar och den övriga befolkningen inom alla undersökta områden såsom bl.a. arbetslöshet, lön och disponibel inkomst, samt möjlighet att göra karriär och uppnå chefspositioner i förhållande till utbildningsnivå. Av BRÅ:s statistik framgår också att hatbrott med främlingsfientliga/rasistiska motiv konsekvent har ökat sedan 2013 (2018 års rapport). Samma gäller hatbrott med antisemitiska och islamofoba motiv.

Vi kan inte ha ett samhälle där så många människor begränsas av fördomar och diskriminering. Centerpartiet står upp för varje enskild människas rätt till frihet och möjlighet att göra det mesta av sin förmåga och sina drömmar utan att bli begränsad av fördomar, oavsett vad dessa grundar sig i och vem som uttrycker dem. Staten ska underlätta, inte hindra, människors möjligheter att använda det mesta möjliga av sin förmåga. För att uppnå detta måste statens institutioner säkra rättsordningen och spelreglerna i samhället, alltmedan de utgår från den grundläggande värderingen om människors lika värde, frihet och värdighet och arbetar aktivt emot diskriminering. Staten ska skydda och lyfta upp de svagaste och mest utsatta, skapa goda livschanser för alla genom likvärdig och jämställd utbildning, vård och omsorg, och att erbjuda en grundläggande ekonomisk trygghet i livets olika skeden.

Erfarenheten visar dock att offentliga institutioner och myndigheter med tiden tenderar att skapa behov av mer makt och för mycket fokus på den egna organisationen med följderna att den offentliga makten växer på bekostnad av människors självbestämmande. Detta sätter käppar i hjulet för enskilda människors initiativ, drivkrafter och entreprenörskap och brister i respekten för människors integritet. I värsta fall leder det

till att makt centraliseras och flyttas längre och längre bort från individen, något som försvårar och förskjuter såväl ansvarsutkrävande som engagemang.

Mänskliga rättigheter

Regeringen arbetar för närvarande med ett förslag om att inrätta en nationell institution för mänskliga rättigheter med uppdrag att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige (Ds 2019:4, Förslag till en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige). Förslaget innebär att institutionen ska följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och genomförs, lämna förslag till regeringen om nödvändiga åtgärder för att säkerställa de mänskliga rättigheterna, ha kontakter med internationella organisationer och i övrigt delta i internationellt samarbete, främja utbildning, forskning, kompetensutveckling, samt att främja information och ökad medvetenhet om de mänskliga rättigheterna. Utöver detta ska den också kunna föreslå att Sverige utvidgar sina folkrättsliga åtaganden på de mänskliga rättigheternas område. Centerpartiet ifrågasätter inte att arbetet med att utveckla de mänskliga rättigheternas ställning behöver förstärkas, men anser inte nödvändigtvis att detta bäst sker genom inrättandet av en ny myndighet. Syftet kan mycket troligt också tillgodoses genom redan existerande institutioner. Utan ett genomarbetat och precist uppdrag som med tydlighet redogör för såväl syfte med, som avgränsning av, de uppgifter och den roll som myndigheten avses att fullgöra riskerar myndigheten att bli ett kraftfullt slag i luften istället för ett konkret tillskott. En ny myndighet måste med nödvändighet kunna tillföra något nytt, på ett effektivt och resurssmart sätt.

För Centerpartiet är det av avgörande betydelse att staten fokuserar på sin uppgift, så effektivt och rättssäkert som möjligt. Av detta följer en skyldighet att undvika överreglering, överadministrering och överbeskattning. Staten är till för individen och civilsamhället, inte tvärtom.

Grundlagsskyddade fri- och rättigheter

På grund av statens våldsmonopol måste makten också vara föremål för noggrann kontroll och tillsyn. I detta sammanhang är de konstitutionella fri- och rättigheterna medborgarnas viktigaste verktyg; en stark rättighetslagstiftning sprungen ur ett tydligt samhällskontrakt med utkrävbare rättigheter där såväl politiska som juridiska beslut kan överprövas. Så ser ett starkt försvar för medborgerliga och mänskliga fri- och rättigheter ut. En författningsdomstol bör därmed vara ett naturligt inslag i ett samhälle som värnar

enskilda människors frihet. För oss är de grundlagsskyddade fri- och rättigheterna självklara och ska garanteras. Opinionsfriheterna, såsom bl.a. yttrande-, tryck- och meddelarfriheterna, är centrala i en demokratisk rättsstat eftersom de säkerställer att makten kan granskas på ett oberoende sätt och att granskningen blir offentlig och tillgänglig för allmänheten.

Den grundlagsskyddade privata äganderätten är av fundamental betydelse för både vår demokrati och ekonomi. Det som ägs privat blir typiskt sett bättre förvaltad än det som ägs av det allmänna. Äganderätten är också en förutsättning för ekonomisk utveckling och marknadsekonomi, och för en långsiktig och hållbar utveckling. Den är också av synnerlig betydelse för de gröna näringarna, som i sin tur är centrala för svensk ekonomi. Den inhemska produktionen av såväl mat som skogsråvaror behöver öka för att minska den nationella sårbarheten i kristider – en verklighet som blivit smärtsamt tydlig under coronakrisen. För att en sådan utveckling ska kunna bedrivas på ett hållbart sätt är egendomsskyddet avgörande.

Under senare år har dock äganderätten alltför ofta blivit kraftigt kringskuren i naturvårdssammanhang, trots dess självklara utgångspunkt om rätten att få bruka sin egen mark. Områden med höga naturvärden har slentrianmässigt undantagits från aktivt skogsbruk, och flertalet skogsägare har på så sätt fått sin äganderätt avsevärt inskränkt när större och större områden pekats ut som bevarandevärda utan att markägarna haft någon rätt till ersättning. Ett beslut om bevarandestatus leder därmed både till ekonomiska förluster och begränsat inflytande över egendomen. Centerpartiet har länge drivit frågan om att stärka äganderätten, inte minst vad gäller de gröna näringarna, och har varit avgörande för att såväl den pågående Skogsutredningen som den nyligen beslutade Artskyddsutredningen kommit till stånd. I ljuset av detta är det också positivt att domstolarna i ett flertal vägledande rättsfall under senare år bekräftat äganderättens grundläggande och starka ställning i svensk rättsordning.

Krislagstiftning

Under coronakrisen har det återigen blivit tydligt att befintlig lagstiftning inte alltid är ändamålsenlig eller tillräcklig vid större kriser, och i vissa fall till och med förhindras effektiv krishantering. Myndigheter saknar möjlighet att genomföra det som behövs, eller tvingas bryta mot lagar och regler. Förberedelser är A och O i effektiv

krishantering; det möjliggör att övning och planering hur man ska agera, istället för att behöva uppfinna hjulet under den aktiva krishanteringen. Brist på förberedelse leder till förseningar och mindre effektiva insatser, ett resursslöseri det ofta inte finns utrymme för under pågående kris. Det är också uppenbart att så har varit fallet under den inledande coronakrisen, men det hade inte behövt vara så – liknande erfarenheter och slutsatser fanns också från flyktinghösten 2015.

Den svenska konstitutionella krisberedskapen är begränsad till förstärkt lagstiftning för höjd beredskap vid krig och krigsfara; reglerna i 13 kap. RF om krig och krigsfara medger handlingsutrymme för de högsta statsorganen att i krig, krigsfara och ”sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller krigsfara” vidta de åtgärder som situationen kräver. Någon motsvarande ordning finns dock inte för stora påfrestningar på samhället i fredstid. Inte heller finns någon liknande ändamålsenligt sammanhållen eller samordnad ordning för det svenska förvaltningssystemet, eller lokala och regionala folkvalda församlingar.

2008 års grundlagsutredning föreslog i sitt betänkande att det i regeringsformen bör föras in särskilda regler om hur civila kriser ska kunna hanteras (SOU 2008:125 s. 521 f.). Behovet av sådan lagstiftning har bland annat påtalats av Tsunamikommissionen (se SOU 2005:125 s. 308), men nyligen även av Konstitutionsutskottet (se 2019/20:KU8y, Tillfälliga bemyndiganden i smittskyddslagen med anledning av det virus som orsakar covid-19). Förslaget i 2008 års grundlagsutredning innebar bland annat en utvidgad normgivningsmakt för regeringen i vissa civila kriser, men detta utelämnades ur propositionen på grund av omfattande kritik. Ett alternativ skulle kunna vara en utveckling av den nuvarande s.k. författningsberedskapen på ett sätt som inte inbegriper en ändring av regeringsformens kompetensfördelning mellan riksdag och regering, men en sådan ordning förutsätter att det i större utsträckning går att förutse vilka åtgärder som kan bli nödvändiga. Oavsett vilken väg man väljer är det tydligt att frågan är komplex och att en fortsatt utredning förutsätter grundliga och noggranna överväganden i ljuset av de erfarenheter som tillkommit vid hanteringen av den nu pågående pandemin.

Inför valet 2018 föreslog Centerpartiet, tillsammans med allianspartierna, att möjligheterna för en lagstiftning för civila kriser borde utredas. Sedan dess har vi vidhållit denna ställning i bl.a. kommittémotioner. Centerpartiet vill nu åter lyfta frågan om införandet av krislagstiftning.

Demokratins utmaningar och möjligheter

Demokrati är förutsättningen för ett öppet, fritt och väl fungerande samhälle. Under några dramatiska veckor i november och december 1918 fattade riksdagen beslut om allmän och lika rösträtt. Reformen, som var resultatet av en lång kamp och intensivt påverkansarbete framförallt från kvinnorörelsen, innebar genombrottet för vår moderna demokrati. Sveriges riksdag, regeringen, Kungliga biblioteket och Riksbankens jubileumsfond är några av de institutioner som uppmärksammar och firar demokratin under åren 2018–2022. Målet med jubileet är att öka kunskapen om demokratins historia, innebörd och betydelse, och att upplysa om processen för demokratiseringen och riksdagens avgörande roll. Syftet är också att väcka engagemang för demokratins och politikens betydelse i nutid och framtid.

Hundra år senare är den svenska demokratin i grunden välfungerande och värd att försvara. Demokrati, rättsstatens principer, mänskliga rättigheter och minoriteters rätt till skydd kan dock aldrig tas för givna. Dessa värden, värderingar och den världsordning de vilar på är inte en gång för alla givna utan utmanas, ifrågasätts och hotas. På flera håll i världen motarbetas och försvagas demokratin av auktoritära regimer såväl långt borta, som i alltfler europeiska länder och till och med här i Sverige.

För Centerpartiet är utgångspunkten att den svenska demokratin ständigt måste försvaras. Den måste också kontinuerligt utvecklas och anpassas till en föränderlig värld. Skyddet för demokratin behöver därför stärkas i olika avseenden. Vi menar bland annat att det bör prövas om en regel bör införas i grundlagen som gör att demokratin inte kan upphävas.

Författningsdomstol

Den svenska konstitutionella ordningen vilar på normhierarki och myndigheters och domstolars skyldighet att åsidosätta föreskrifter som står i strid med grundlag eller annan överordnad författning (prövning i efterhand), tillsammans med den prövning som sker genom lagrådets granskning av lagförslag (förhandsprövning). Normprövning innebär, rent konkret, att föreskrifter på lägre nivå (lagar, förordningar och myndighetsföreskrifter) prövas mot en föreskrift på högre nivå (oftast grundlag, men kan också vara vanlig lag eller förordning). I en konflikt mellan två föreskrifter är det den lägre föreskriften som åsidosätts.

Den svenska ordningen har dock inget instrument för att generellt ogiltigförklara lagstiftning som står i strid med grundlag, utan är begränsad till att tillämpande domstol eller myndighet avstår tillämpning i det enskilda fallet. Det är därför heller inte möjligt att väcka talan i en domstol om att en lag är grundlagsstridig, en sådan prövning kan bara ske i samband med en prövning i sak (s.k. konkret normprövning). I detta hänseende skiljer vi oss från många andra europeiska länder såsom Tyskland, Frankrike och Österrike där prövning kan ske utan att vara direkt kopplad till en sakprövning i ett enskilt fall. En sådan ordning har fördelen att enskilda slipper driva långa, komplicerade och dyra processer i domstol, men självklart framförallt att många övertramp av enskildas fri- och rättigheter på så sätt kan förhindras. Vi har länge drivit frågan om inrättande av en författningsdomstol och som en del av en stärkt lagprövning och där medborgare som fått sina grundläggande fri- och rättigheter kränkta kan få sina röster hörda och få sina fall prövade.

Flera statliga utredningar har bedömt att en författningsdomstol skulle vara främmande för svensk rättstradition, som så tydligt utgår från den parlamentaristiska grundprincipen om riksdagen som folkets yttersta företrädare och grundlagsuttolkare. Utifrån senare års såväl konstitutionella som politiska utveckling med såväl större lagteknisk komplexitet som inslag av mer konstitutionalism är en sådan slutsats inte längre lika självklar. Vi anser att en författningsdomstol bör införas som en del av en stärkt normprövning för att ytterligare befästa såväl demokratins fundamentala värden som de grundlagsskyddade fri- och rättigheternas ställning.

Skydda demokratin

Utöver införandet av en författningsdomstol visar senare års utveckling att vi behöver göra mer för att vår demokrati ska bli starkare och mer robust. Till exempel är ordningen för hur vår grundlag kan ändras ett område där den svenska ordningen sticker ut i ett internationellt perspektiv för sitt svaga skydd. Formerna för beslut om grundlagsändringar regleras i 8 kap. 14 § regeringsformen, och innebär att en grundlagsändring endast kräver två separata riksdagsbeslut, med ett riksdagsval emellan. Det är i princip möjligt att ett av dessa val kan vara ett extra val. Detta innebär att en grundlagsändring skulle kunna drivas igenom på relativt kort tid utan tillräckligt utrymme för den nödvändiga debatten och folkliga förankring som bör föregå en ändring av grundlag. Centerpartiet har därför varit pådrivande för den nyligen tillsatta parlamentariska utredningen, Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende (dir. 2020:11), som bl.a. ska utreda om formerna för ändring av grundlag behöver ändras, hur domstolarnas och enskilda domares oberoende kan stärkas, möjligheten för Högsta förvaltningsdomstolen och Högsta domstolen att sammanträda i särskild (gemensam) sammansättning samt domstolsverkets organisation och styrning och roll.

Allmänna, hemliga och fria val är den självklara grunden för en demokrati värd namnet. Att medborgare och invånare kan välja – och välja bort – företrädare till de folkvalda församlingarna genom allmänna val är demokratins yttersta och mest avgörande uttryck. Utan ett välfungerande och tillförlitligt valsystem sätts demokratins själva fundament ur balans. De röstande ska kunna lita på att deras röst verkligen räknas och att valresultaten är korrekta, men också kunna vara säkra på att valhemligheten är tryggad. Ett valsystem som saknar legitimitet kan snabbt leda till en nedmontering av det demokratiska systemet. Valsystemet behöver kontinuerligt värnas och stärkas. Centerpartiet har därför, inom ramen för budgetsamarbetet med regeringen och Liberalerna, varit pådrivande med tillsättandet av den parlamentariskt sammansatt kommittén med uppdrag att göra en översyn av och överväga förändringar i delar av valsystemet (Stärkt skydd mot manipulationer av valsystemet, dir. 2020:30). Denna översyn ska bl.a. se över behovet av samordning av säkerhetsfrågor, granska skyddet mot otillbörlig påverkan i samband med röstningen, utvärdera reformen med avskärmningar av valsedelställ och föreslå åtgärder för att förbättra tillgängligheten till röstningsförfarandet.

Behov av översyn av valsedelssystemet

Till 2018 års val trycktes, enligt Valmyndigheten, ca 673 miljoner valsedlar, vilket motsvarar ca 83 valsedlar per röstberättigad. Den totala kostnaden för inköp av valsedelspapper, tryckning och emballage av valsedlar uppgick till drygt 28 miljoner kronor exklusive kostnader för frakt. Lägg därtill en betydande miljöpåverkan i form av transporter, pappersförbrukning samt destruktion och återvinning. De valsedlar som inte används vid valet kastas/återvinns.

Dagens valsedelssystem kan upplevas svåröverskådligt av många väljare. Det har heller inte blivit lättare varken för väljare eller valförrättare, med de skärpta krav de senaste åren inneburit på en avskärmad plats där valsedlar kan läggas ut.

Valmyndigheten har bl.a. i erfarenhetsrapporter efter de senaste tre allmänna valen, hittills förgäves, lyft behovet av en översyn av valsedelssystemet. Valmyndigheten anser att behovet av ett nytt valsedelssystem är både stort och brådskande. Den menar att ett nytt valsedelssystem, både på totalen och vad gäller olika typer av valsedlar, skulle ta bort ett antal av de största sårbarheterna i valsystemet. Myndigheten menar i sin erfarenhetsrapport efter 2018 års val att nuvarande system ”orsakar problem som undergräver förtroendet för valet som helhet” och att en förändring av valsedelssystemet är den enskilt viktigaste förbättringsåtgärden när det gäller svenska val.

Även den internationella valobservationsinsatsen vid valet från OSCE:s kontor för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR) har försökt uppmärksamma behovet av en översyn. Senast har Riksrevisionen i sin granskning av valförfarandet bedömt att med ett annat system för valsedlar skulle varken avskärmning av valsedelsställ sannolikt behövas eller problem med köer, svårigheter att hålla ordning bland valsedlar och förhindra sabotage av olika slag samt behov av större lokaler och fler röstmottagare uppstå. Riksrevisionens bedömning är att ett sätt att avhjälpa dessa problem skulle kunna vara att ersätta nuvarande valsedelssystem med ett system som kräver färre valsedlar.

Valmyndigheten lyfter fram ett valsedelssystem med neutrala valsedlar, dvs valsedlar utan varken förtryckt partibeteckning eller förtryckta kandidater, där väljaren själv på

anvisad plats fyller i en siffra för parti och eventuell personröst som motsvarar partier och kandidater som ställer upp i valet enligt en skriftlig förteckning. Ett sådant system används idag i bl.a. Finland.

Ett system med neutrala valsedlar har många fördelar. Valmyndigheten pekar på att det skulle lösa problemet med bevarande av valhemligheten vid valsedelsställen och minska otydligheten kring utläggning av valsedlar. Det skulle också kunna leda till att röstningsprocessen blir enklare och likadan oavsett var och när väljaren röstar samt att partierna oavsett storlek kan få tydligare och mer lika förutsättningar. Det skulle förbättra beredskapen för extra val och genomförande av omval eftersom tryckning och distribution av valsedlar är tidskrävande moment. Färre antal valsedlar och möjlighet att återanvända redan tryckta valsedlar skulle också minska kostnader och miljöpåverkan.

Även om vallagen regelbundet setts över i olika delar, har inte frågan om valsedelssystemet utretts sedan 2003 års vallagskommitté. Frågan om ett förändrat valsedelssystem har behandlats av konstitutionsutskottet i stort sett årligen sedan 1998. När frågan senast behandlades i en offentlig utredning, som verkligen hade i uppdrag att se över frågan, nämligen i den nämnda 2003 års vallagskommitté, avfärdades frågan i en sju rader lång motivering. Den betonade att det kanske skulle medföra praktiska problem och att gemensamma valsedlar inte heller skulle ge några vinster i praktiskt hänseende. Även argument som att även små förändringar av bestämmelserna om röstning och val kan skapa osäkerhet bland väljarna med minskat valdeltagande som följd och att gemensamma valsedlar skulle kunna bli svåröverskådliga fördes fram. Mot bakgrund av bl a dagens mångfald av, och maskineri med, valsedlar anser Centerpartiet att det är hög tid att ifrågasätta och pröva giltigheten i den gällande ordningen.

Valmyndighetens förslag att se över valsedelssystemet i sin helhet, med sikte på ett förenklat, förbättrat och mindre sårbart system, där användningen av neutrala valsedlar och ett system med tryck av en valsedel per val och person särskilt övervägs ligger i tiden och förtjänar att diskuteras på allvar. I en föränderlig värld måste vi kontinuerligt utveckla och anpassa oss och vår demokrati.

Centerpartiet vill därför utreda hur ett förändrat, förbättrat och förstärkt valsedelsystem ska se ut, inklusive vad gäller tillgängligheten för personer med grav synnedsättning.

Delaktighet och ansvar

En livskraftig och stark demokrati förutsätter allmänhetens delaktighet på många olika sätt och i många olika former. Med detta som utgångspunkt måste alla ha faktiska möjligheter att ta del av och själva delta i de demokratiska processerna. Det handlar om allt från möjlighet att delta i val till att kunna ta del av offentliga handlingar. Människor med olika typer av funktionsnedsättningar, men även såväl yngres som äldres specifika möjligheter och utmaningar när det gäller delaktighet, och den digitala utvecklingens potential för att öka delaktigheten måste ständigt utvärderas och följas upp med anpassade lösningar. Demokratins kostym måste skräddarsys i många storlekar för att alla ska kunna delta och bidra. Framförallt måste myndigheternas arbete för att öka möjligheten till demokratisk delaktighet för personer med funktionsnedsättning stärkas.

Ett tydligt tjänstemannaansvar kan vara ett sätt att öka förtroendet för våra myndigheter och dess tjänstemän, och i Sverige hade vi tidigare ett omfattande tjänstemannaansvar som togs bort 1975. Risken att med ett utvidgat tjänstemannaansvar är emellertid att det kan leda till att tjänstemän blir överdrivet försiktiga. Frågan är dock om reformen på sjuttioalet gick för långt med att slopa det straffrättsliga ansvaret helt och hållet.

Riksdagen har också i ett tillkännagivande uppmanat regeringen att se över lagstiftningen om tjänstefel, med inriktningen att fler handlingar än i dag ska kunna bestraffas, se Konstitutionsutskottets bet 207/18:KU37. Regeringen har i utredningen Ett förstärkt straffrättsligt skydd för vissa samhällsnyttiga funktioner och några andra straffrättsliga frågor (dir. 2020:54) uppdragit åt utredaren att överväga om det straffrättsliga ansvaret för tjänstefel bör utvidgas och om straffskalan för brott mot tystnadsplikten bör skärpas.

Likvärdig tillgång till samhällsservice

Alla ska kunna leva och förverkliga sina drömmar oavsett var man vill bo. För Centerpartiet är det viktigt att politiken utgår från olika förutsättningar och utmaningar i olika delar av landet. Det gäller såväl städer, små samhällen som landsbygd. Alla människor ska garanteras tillgång till sjukvård, utbildning och omsorg samt fysisk och digital infrastruktur. Järnvägen till samhället, vägen till huset, bredbandet till skärmen

och vägen till världens kunskap – alla dessa ska vara öppna för alla och tillgängliga för alla.

För att ett samhälle ska fungera och vara attraktivt för boende, företag och besökare krävs en fungerande samhällsservice. Det offentliga ska garantera att en sådan grundläggande samhällsservice finns, i hela landet, nära människan. Den nyligen genomförda primärvårdsreformen, med en mer tillgänglig vård i hela landet, har initierats och drivits igenom av Centerpartiet inom ramen för budgetsamarbetet med regeringen. För att utveckla det brottsförebyggande arbetet vill Centerpartiet också skapa en mer lokalt förankrad polis i hela Sverige.

Integritet

Respekten för den enskildes personliga integritet är en grundsten i varje demokrati. En egen personlig sfär där människor utan övervakning kan forma och utbyta tankar och skapa relationer är en förutsättning för personlig utveckling och ett fritt offentligt samtal.

Ett starkt integritetsskydd är därför en omistlig del av ett öppet och demokratiskt samhälle. Det är viktigt med en maktindelning där politiska beslut och andra maktbefogenheter inte centraliseras till ett fåtal institutioner och individer. Öppenhet och transparens är grundförutsättningar för frihet och demokrati och för att förhindra korruption och övergrepp.

All lagstiftning bör prövas mot dess påverkan på människors personliga integritet. Det måste finnas en proportionalitet mellan lagstiftningens inskränkning av medborgarnas integritet och lagarnas syfte. Samtidigt måste det finnas ett skydd mot både statliga och privata ingrepp i människors privatliv. Alla måste ha möjlighet att försvara sina rättigheter i domstol.

Urfolk och nationella minoriteter

Samerna är ett av världens urfolk och det enda i Europa. Samerna bor i delar av Ryssland, Finland, Norge och Sverige. Detta stora landområde kallas för Sápmi. Sápmi breder ut sig över hela den norra delen av Nordkalotten, från ryska Kolahalvön i öster till svenska landskapet Dalarna i söder. Sápmi som begrepp innefattar både landet Sápmi och folket samerna.

Samerna har en lång sammanhängande historisk anknytning till de områden där de bedrivit sin näring och utvecklat sin kultur som går tillbaka till tiden före nationalstatens bildande. Samerna uppfyller därmed kriterierna för ett urfolk. Detta har även bekräftats av riksdagen som år 1977 uttalade att samerna är ett urfolk som har folkrättsliga krav på en kulturell särbehandling i Sverige (prop. 1976/77:80, bet. 1976/77:KrU43). Sedan 2011 anges även i regeringsformen (1 kap. 2 §) att det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Av förarbetena till grundlagsändringen följer att avsikten med att ge bestämmelsen en ny utformning var att tydligare spegla samernas särställning och ge uttryck för att samerna inte bara är en minoritet utan även ett urfolk (prop. 2009/10:80 s. 190). Sverige har därmed erkänt att samerna är ett folk, ett urfolk och en minoritet.

En vanlig uppskattning i dag är att det finns 80 000–100 000 samer i Sápmi. Det är osäkert hur många med samiskt påbrå som själva identifierar sig som samer. Några folkräkningar på etnisk grund görs inte, därför är siffrorna uppskattningar. Forskare har utgått från gamla renlängder med mera. Den sista lappräkningen i Sverige gjordes 1945. På 70-talet kom en utredning fram till att det fanns ca 20 000 samer i Sverige. Om man kopplar ihop gamla renlängder och Sametingets röstlängd till SCB:s tregenerationsregister och lägger till barn, föräldrar och syskon (om de är i livet) så får man fram nästan 50 000 personer. Men vilka som själva identifierar sig som samer vet vi inte. En vanlig uppskattning över antalet samer är, enligt Sametinget, 20 000–40 000 i Sverige. Samerna är också sedan år 2000 en av fem nationella minoriteter i Sverige för vilka särskilda bestämmelser gäller bland annat beträffande språk och kultur.

Det gällande övergripande målet för samepolitiken, som fastställdes av riksdagen i december 2005, är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1, bet. 2005/06:MJU2, rskr. 2005/06:108).

Utvecklingen av samiska rättigheter befinner sig i ett dynamiskt skede. En överenskommelse om en nordisk samekonvention träffades i januari 2017 mellan företrädare för de svenska, norska och finländska regeringarna och representanter för de

tre nordiska sametingen. Konventionen anger, enligt regeringen, vissa minimirättigheter som staterna kan vidareutveckla och ger verktyg för en förbättrad dialog mellan stat, myndigheter och det samiska folket. Regeringen avvaktade sametingens ställningstagande till en nordisk samekonvention och framhöll att den överenskommelse som träffats om en nordisk samekonvention och det pågående arbetet med att etablera en konsultationsordning utgör viktiga steg i arbetet för att nå det övergripande samepolitiska målet och utvecklingen av det gränsöverskridande samarbetet om urfolksrättigheter. 2018 skickade sametingen i Sverige, Norge och Finland, genom ett samiskt parlamentariskt råd, in en hemställan till respektive lands regering om ett antal ändringar. Den nordiska samekonventionen är ännu inte ratificerad.

Förslaget om konsultationsordning, som liknar det som finns i Norge, syftar till att främja och stärka samernas inflytande över sina angelägenheter och utgår bl.a. från rekommendationer från internationella granskningsorgan. Konsultationsordningen skulle överlag innebära en skyldighet för regeringen, myndigheter, kommuner och landsting att konsultera Sametinget innan beslut i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna. Om ett beslut är av särskild betydelse för en samisk organisation eller sameby ska även dessa, vid behov, konsulteras. Konsultationen ska eftersträva enighet eller samtycke i den aktuella frågan, ske i god anda och, om det inte medför betydande olägenhet, ske i den form som Sametinget önskar. Det som framkommer vid konsultationen ska dokumenteras. Regeringskansliet skickade ett förslag till lagrådsremiss på remiss i juli 2019. Centerpartiet välkomnar att frågor som rör samerna lyfts och prioriteras, men anser att en så viktig fråga måste vara genomarbetad och tydlig för att säkerställa att det myndigheter som ska tillämpa den föreslagna ordningen har reella möjligheter att fullfölja uppgiften på ett ändamålsenligt sätt. Annars riskerar konsultationsordningen att bidra till en ökad ärendebörda för hårt ansträngda kommuner och länsstyrelser, utan att tillföra någon förbättring för samernas situation. Det är också av stor vikt att konsultationsordningen inte utformas på ett sådant sätt att samebyarnas ställning urholkas.

Renskötseln är intimt sammankopplad med den samiska kulturen med traditioner mycket långt bakåt i tiden. Den har under tusentals år utvecklats från jakt på vildren till dagens renskötsel. Det moderna industrisamhällets framväxt, den ökade urbaniseringen, ett växande elbehov och klimatförändringar är alla exempel på faktorer som har

begränsat renskötsel och indirekt kringkurit det samiska folkets möjligheter att leva av sina traditionella näringar men än i dag är det naturen som styr rennäringens rytm eftersom renen går på naturbete året runt. Det fria naturbetet är en förutsättning för en ekologiskt hållbar rennäring med långsiktigt friska djur.

Renskötselrätten bygger på urminnes hävd, det vill säga att man jagat, fiskat och nyttjat renbetesmarkerna sedan urminnes tid, och råder på ungefär 50 procent av Sveriges yta. Det betyder dock inte att all mark är lämplig eller ens möjlig att nyttja som betesmark. Renskötseln bedrivs redan idag under svåra förhållanden. Betesmarkerna är alltmer fragmentiserade, och konkurrerande anspråk på markanvändning är många och växande. Ett ändrat skogsbruk samt exploateringar av vägar, kraftnät, järnvägar, vattenkraft och gruvindustri har starkt påverkat samebyarnas förutsättningar att bedriva en traditionell renskötsel. Rätten att bedriva renskötsel tillkommer enligt rennärlagslagen den samiska befolkningen, men för att få utöva den rätten måste man vara medlem i en sameby. Av alla samer i Sverige är det bara ungefär tio procent som är medlemmar i någon sameby. En sameby är ett geografiskt område som ofta sträcker sig från skogsområdena i inlandet till fjällen vid gränsen till Norge. På så sätt följer samebyarnas områden fjällrenens årliga vandringar från skogsland till fjäll.

Det finns totalt 51 samebyar i Sverige, som är indelade i fjäll-, skogs- och koncessionssamebyar. Fjällsamebyarna flyttar med renarna på somrarna till fjällen och på vintrarna till barrskogar österut. Skogssamebyarna stannar i skogslandet året om. I Tornedalen bedrivs koncessionsrenskötsel. Den är speciell eftersom det krävs att en same har tillstånd (koncession) för att bedriva renskötsel. Koncessionshavaren kan sedan sköta ett antal renar åt dem som äger eller brukar jordbruksfastigheter i området. Det förhållandet att samers rättigheter är differentierade beroende på medlemskap i sameby kritiserar ofta av de samer som inte är medlemmar i en sameby.

Samebyn utgör både en ekonomisk samarbetsform och ett bestämt landområde. Inom detta område får medlemmarna i samebyn bedriva renskötsel, uppföra stugor och anläggningar för rennäringen och ta bränsle och byggnadsvirke för husbehov och slöjdvirke. I delar av området får medlemmarna dessutom fiska och jaga. Reglerna för samebyarna regleras i rennärlagslagen. Inom en sameby finns flera olika renskötsel företag som består av en eller flera ägare. Samebyn drivs av styrelse som väljs årligen. Styrelsen fattar kollektiva beslut om betesmarker, gården mm. Varje

renägare beslutar själv om sina egna renar. En ansökan om att bli medlem i en sameby behandlas av samebyns årsstämma, som beslutar vem eller vilka som får bli medlemmar.

De övergrepp och den diskriminering som svenska staten historiskt har utsatt samer och andra nationella minoriteter för och som fortfarande pågår på många plan är ofta okänd för både beslutsfattare och allmänhet. Den dåvarande jordbruksministern, med ansvar för samefrågor, uttalade följande vid den s.k. urfolksdagen i Tärnaby den 9 augusti 1998: ” Jag tycker att vi måste ha lärt oss någonting av historien och jag vill gärna ta det här tillfället i akt och säga till er, som representant för den svenska regeringen och det svenska samhället att jag är väl medveten om det förtryck som Sverige har utövat över det samiska folket genom historien. Jag vill å regeringens vägnar be om ursäkt för det. [...] Vi kan inte på något sätt acceptera det förtryck, t.ex. att samer har förvägrats att använda sitt språk, de tvångsförflyttningar och de många uttryck för förtryck som vi har gjort oss skyldiga till genom årens lopp. Det finns heller ingen annan möjlighet för det svenska samhället att komma vidare, än att be om ursäkt för de övergreppen.”

Filmen Sameblod väckte stort nationellt och internationellt intresse och har väckt frågor om varför staten inte agerat och utrett vad som egentligen hänt under historiens lopp, och vad som händer idag. Dessa diskussioner har dock länge förts i det samiska samhället och i Sametinget. Sametinget och Diskrimineringsombudsmannen (DO) arbetar sedan 2015 gemensamt med att verka för att inrätta en oberoende sanningskommission om historiska skeenden och övergrepp på samer genom historien. I juni 202 meddelade regeringen att man tilldelat Sametinget medel för att inleda förankringsprocessen inför den kommande sanningskommissionen, ett efterlängtat steg i rätt riktning.

Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset (STR-T) och Met Nuoret lämnade i oktober 2016 in en ansökan om medel till regeringen för en förstudie till genomlysning av svenska statens övergrepp på tornedalingar och meänkielitalande. I april 2018 överlämnades förstudien Då var jag som en fånge – Statens övergrepp på tornedalingar och meänkielitalande under 1800- och 1900-talet till dåvarande kulturministern. Svenska Tornedalingars Riksförbund överlämnade vid samma tillfälle

skriftligen en begäran om att en sannings- och försoningskommission skulle upprättas. I juni 2020 tillsattes sannings- och försoningskommissionen efter dialog med STR-T och Met Nuoret.

Att processerna med sannings- och försoningskommissionerna nu inletts är mycket välkommet och efterlängtat. Utan en ordentlig genomlysning där saker lyfts upp i ljuset kan Sverige inte göra sig fritt från förlegade och diskriminerande föreställningar om samer och nationella minoriteter.

Ytterligare ett sätt att läka såren som statliga historiska åtgärder orsakat är frågan om repatriering av samiska kvarlevor. Repatriering är en process för återbördande av föremål eller kvarlevor till deras ursprungliga eller rättmätiga platser. Begreppet inrymmer också ett försoningsarbete; att göra upp med ett smärtsamt förflutet och återskapa förtroendet mellan den som tog och den som blev drabbad. Samerna har under många år begärt att svenska staten ska återlämna de mänskliga kvarlevor som finns i statens förvar, såsom på statliga museer och andra samlingar. Trots detta är det fåtal kvarlevor som återbördats och kunnat begravas. Den 9 augusti 2019 skedde den hittills största repatrieringen av samiska kvarlevor i Sverige när kvarlevorna av 25 individer återbördades till sin ursprungliga viloplats på Gammplatsen i Lycksele, där de grävdes upp på 1950-talet. Så sent som i början av 60-talet grävdes ett 25-tal gamla samiska gravar upp vid gamla Vilasunds kapell. Under- och överkäkar fördes till Tandläkarhögskolan i Umeå; i september 2020 kommer dessa återbördas för återbegravning i Tärnaby.

Av 2018 års museilag framgår det tydligt att museer ska delta i repatriering. Även i det internationella museisamarbetet ICOM:s föreskrifter, och i urfolkskonventionen, framgår att repatriering ska göras tillsammans med urfolk och lokalbefolkning. I samband med den nya lagen fick Historiska museet huvudansvar över övriga museer. Riksantikvarieämbetet fick samtidigt i uppdrag att ta fram vägledningar till museer och presenterade 2020 två dokument; Stöd i hantering av mänskliga kvarlevor i museisamlingar och Stöd för museer i återlämnandeärenden av kulturföremål.

Inför 2020 års granskning av situationen för mänskliga rättigheter i Sverige av FN:s råd för mänskliga rättigheter har Samiska rådet i Svenska kyrkan, Svenska kyrkan och Sveriges kristna råd i sitt yttrande framfört vikten av att svenska staten så snart som möjligt utformar ett nationellt relevant och sammanhållet regelverk, samt nationell finansiering av repatriering av samiska kvarlevor. Centerpartiet anser att det är angeläget att staten skyndsamt säkerställer regelverk och finansiering för ett fortsatt återbördande av samiska kvarlevor och kulturföremål.

Sametinget i Sverige inrättades 1993, efter 20 års statligt utredande. Av riksdagsbeslutet framgår att Sametinget inte är ett organ för samiskt självstyre utan mera ska likna en statlig myndighet med en folkvald ledning. Sedan 2007 har också sametinget myndighetsansvar för rennärringsfrågorna. Eftersom samers inflytande och samiska rättigheter rör aspekter inom många olika politikområden behöver följaktligen åtgärder vidtas inom dessa. För att öka kunskapen och förståelsen för Sveriges folkrättsliga ansvar för urfolket samerna, skulle en kontaktyta för dialog mellan företrädare för det samiska folkvalda organet Sametinget och Sveriges riksdag behöva utvecklas.

Nationella minoriteter och nationella minoritetsspråk

Sverige har i 20 år haft en särskild och samlad politik för att stärka de nationella minoriteterna och stödja de nationella minoritetsspråken. Minoritetspolitiken inrättades som eget politikområde i samband med att Sverige 2000 ratificerade ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (språkstadgan). Det finns sedan länge minoritetsgrupper som bidragit till det gemensamma kulturarvet i Sverige och i de flesta andra länder i Europa. För att värna minoriteterna och säkerställa efterlevnaden av deras rättigheter har internationella mellanstatliga organisationer som FN och Europarådet arbetat med minoritetsfrågor sedan 1950-talet. Syftet är att säkra fred och att värna minoritetsspråk och minoritetskulturer som annars riskerar att gå förlorade. Processen med nationella minoriteters rättigheter inom Europarådet tog fart under 1980-talet när organisationens arbete med konventioner på området påbörjades.

Ett mål för minoritetspolitiken beslutades av riksdagen i samband med att ett samlat politikområde inrättades 2000. Målet är att ge skydd för de nationella minoriteterna och

att stärka deras möjlighet till inflytande, samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Det övergripande målet bröts genom reformen 2010 ner i tre delområden: diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet (prop. 2008/09:158 s. 45–46). Regeringen bedömde i propositionen att Sveriges internationella åtaganden om de nationella minoriteternas rättigheter inte i tillräcklig grad omvandlats till praktiska resultat, och i vissa fall inte införlivats korrekt i svensk rätt. 2018 tillsattes således en utredning för att analysera och föreslå hur ansvaret för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken ska organiseras i syfte att åstadkomma en stärkt minoritetspolitik. I betänkandet, SOU 2020:27 Högre växel i minoritetspolitiken?, framgår bl.a. problem med otydliga uppdrag för uppföljningsmyndigheterna, som dessutom har svaga mandat i förhållande till andra myndigheter, kommuner och regioner. Det är dessutom oklart vad de nationella minoriteterna kan förvänta sig av uppföljningsmyndigheterna. Vidare är det också tydligt att språkbytesprocessen fortgår, något som särskilt inskärper vikten av att ytterligare stärka minoritetspolitiken för att kunna skydda minoritetsspråken som levande språk. Utredningen har presenterat underbyggda och gedigna förslag, men problemet i det här läget är inte bristen på utredning, utan bristen på genomförande. Det är därför angeläget att fortsätta arbetet med att säkerställa att de nationella minoriteternas rättigheter, som är en del av det internationella ramverket till skydd för de mänskliga rättigheterna, efterlevs i praktiken. I detta arbete krävs, som regeringen anförde, systematik, långsiktighet och uthållighet. De nationella minoriteternas egenmakt (verktyg och förutsättningar att forma sin egen framtid) har sedan minoritetspolitiken introducerades varit ett avgörande fundament som politikområdet i sin helhet vilat på. Det är viktigt att detta fundament också tar sig uttryck i det konkreta genomförandet av politiken.

Ett led i att stärka den tornedalska minoritetens ställning och stödja de meänkielitalande vore att inrätta ett meänkielicentrum. I maj 2017 lämnade Europarådets ministerkommitté ett antal rekommendationer inom ramen för den sjätte granskningen av Sveriges efterlevnad av språkstadgan (CM/RecChL[2017]1). En av de rekommendationer som lämnades var att överväga att utvidga användningen av språkcentrum till övriga nationella minoritetsspråk, i linje med de samiska språkcentrumens metodik. För att ta vara på och utreda lämpligheten i denna rekommendation föreslås därför att ett språkcentrum i meänkieli inrättas i Övertorneå.

Om pilotverksamheten med språkcentrum i meänkieli i Övertorneå, i linje med de samiska språkcentrumens metodik, visar sig vara ändamålsenlig kan användningen av språkcentrum utvidgas till övriga nationella minoritetsspråk.

Lokaliseringen till Övertorneå förordas av flera skäl. Att ett språkcentrum lokaliseras till det område där minoritetsspråket används är en given utgångspunkt. Övertorneå ligger centralt i Tornedalen, som är traditionellt språkområde för meänkieli, även om många meänkielitalande i dag bor i olika delar av Sverige. Övertorneå kommun ingår i förvaltningsområdet för meänkieli och har ett starkt önskemål om att medverka till en centrumbildning för utveckling av språket i kommunen. I Övertorneå tätort har Sveriges Radio och Sveriges Television gemensamma lokaler där berörda medarbetare hos respektive företag producerar program och inslag om tornedalingar och meänkieli på svenska och meänkieli. Även Nordkalottens kultur- och forskningscentrum (NKFC), som har litteratursamlingar och digitalt material av relevans för studiet av Tornedalen och meänkieli, finns i tätorten och likaså Tornedalens folkhögskola. Folkhögskolan är både historiskt intressant för försvenskningen av meänkielitalande och bedriver för närvarande verksamhet som sprider kunskap om den lokala kulturen och språket. Det finns således en infrastruktur, en kritisk massa och en jordmån i Övertorneå som gör orten naturlig för en lokalisering av ett språkcentrum i meänkieli.

Kungliga biblioteket anser också, i ett förslag till stärkta bibliotek för urfolk och nationella minoriteter, att det nationella resursbiblioteket meänkieli bör förläggas till Övertorneå. Vidare slutredovisade Isof 2019 ett regeringsuppdrag om inrättandet av språkcentrum för finska, meänkieli, jiddisch respektive romani chib (Ku2015/02857/DISK, Ku2018/01455/DISK), där det föreslås att Isof blir huvudman för de fyra föreslagna språkcentrumen. Ett antal tjänster skulle därmed skulle tillföras myndigheten, med placering i Uppsala, Stockholm, Kiruna och Övertorneå. Språkcentrumen föreslås arbeta aktivt tillsammans med respektive nationell minoritet och genomföra insatser i syfte att stärka och revitalisera minoritetsspråken. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet. Det är angeläget att regeringen snarast återkommer med förslag till språkcentrum för meänkieli och resursbibliotek för meänkieli i Övertorneå.

De nationella minoriteternas möjligheter att informera

Ett annat led i att stärka de nationella minoriteterna och deras egenmakt är att anförtro uppgiften att informera om sin minoritet och sitt minoritetsspråk till företrädare för respektive minoritet.

Länsstyrelsen i Stockholms län är tillsammans med Sametinget ansvarig för att samordna och följa upp hur Sveriges minoritetspolitik genomförs i landets kommuner. Sametinget ansvarar för samerna och Länsstyrelsen i Stockholms län ansvarar för judarna, romerna, sverigefinnarna och tornedalingarna. Länsstyrelsen och Sametinget gör årligen en samlad bedömning av hur lagen efterlevs och rapporterar detta till regeringen. Myndigheternas uppdrag avser hela landet. Detta innebär till exempel att Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholms län genomför informations- och utbildningsinsatser och ger stöd till kommuner och andra myndigheter. I uppdraget ingår att fördela statsbidrag till kommuner, landsting/regioner och nationella minoritetsorganisationer.

År 2010 byggde Sametinget på uppdrag av regeringen en webbplats, minoritet.se, om de nationella minoriteterna och den nya minoritetsspråkreformen som trädde i kraft 2010. [Minoritet.se](http://minoritet.se) sprider kunskap om urfolket samerna och Sveriges nationella minoriteter, judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar. Sametinget ansvarar för minoritet.se och i arbetet med webbplatsen involveras de berörda folkgrupperna. Genom aktuella reportage kan besökare lära sig mer om urfolket samerna och de nationella minoriteternas kultur, språk och vardag.

Det långsiktiga målet och ett naturligt nästa steg i arbetet med att stärka minoriteterna är att varje minoritet får bära informationsuppdraget för sin minoritet. Regeringen borde därför i ett beslut om inrättande av ett språkcentrum för meänkieli också överföra uppgiften att informera om den nationella minoriteten tornedalingar från Sametinget till ett sådant språkcentrum.

Ökat stöd till minoritetsorganisationerna

Minoritetspolitiken ska genomföras tillsammans med de nationella minoriteterna, inte av andra för minoriteterna. Därför är delaktighet och inflytande ett av politikområdets tre delområden. Civilsamhällets betydelse för att vårda, värna och utveckla de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken kan knappast nog understrykas. Hade det inte varit för vissa ideella organisationer, t ex Svenska Tornedalingars Riksförbunds – Tornionlaaksolaiset (STR-T) arbete med meänkieli, är frågan om vissa av de nationella minoritetsspråken ens överlevt till dags dato. Vidare kan frågan ställas om revitaliseringsarbetet kommit igång i tid och haft den kraft det har utan dessa organisationer. Att de idéburna organisationerna har ekonomiska och praktiska förutsättningar att bedriva en bra verksamhet är därför av stor vikt för att minoritetspolitiken ska kunna genomföras i praktiken.

Linda Modig (C)

Ola Johansson (C)

Johan Hedin (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Martina Johansson (C)

Jonny Cato (C)

Per Schöldberg (C)